

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2019. – Т. 39. – С. 83-91
DOI: 10.31861/mhpi2019.39.83-91

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2019. – Volume. 39. – pp. 83-91
DOI: 10.31861/mhpi2019.39.83-91

УДК: 327 (510:529):338.481.31

© Анатолій Парфіненко¹

Туризм між політично розколотими націями: роль туристичних контактів у трансформації китайсько-тайванських відносин

Статтю присвячено вивченню особливостей впливу туризму на взаємодію розколотих націй. В центрі уваги – еволюція режимів мобільності між Китаєм та Тайванем та їхній вплив на трансформацію двосторонніх відносин. Висвітлено політичні процеси, які передували розвитку туристичних контактів у Тайванській протоці, досліджено вплив туристичної взаємодії на утвердження миру та політичної стабільності в регіоні, інтеграцію Китаю та Тайваню в єдиний туристичний простір.

Простежено основні етапи трансформації зовнішньополітичної складової туристичної політики Китаю та Тайваню. Стверджується, що туристична політика Китаю протягом останніх десяти років (2008-2018 рр.) супроводжувалася активним використанням туристичних потоків як інструменту економічної, культурної та політичної інтеграції Тайваню. Це стало можливим через встановлення прямого транспортного сполучення, лібералізацію візового режиму, можливість здійснення індивідуальних туристичних подорожей на Тайвань. Така активність спричинила політизацію в тайванському суспільстві питань економічного та туристичного співробітництва з Китаєм, вплинула на електоральний процес, що опосередковано виявилось під час «руху соняшників» у 2014 р. Свобода туристичних поїздок для китайських туристів на Тайвань стала революційним перетворенням не тільки в туристичній індустрії на острові, а й символом мирної трансформації стосунків між двома берегами Тайванської протоки.

Робиться висновок, що реалізована Китаєм туристична політика зі створення з Тайванем режиму просторової мобільності орієнтована на використання туризму як глобального актора економічної та культурної інтеграції, а також зовнішньоекономічного та політичного тиску.

Ключові слова: «розділені нації», китайсько-тайванські відносини, туризм, туристична політика.

Tourism between politically divided nations: the role of tourist contacts in the transformation of Taiwan-China relations

The article is devoted to the study of the features of the impact of tourism on the interaction of split nations. The focus is on the evolution of mobility regimes between China and Taiwan and their impact on the transformation of bilateral relations. The political processes that preceded the development of tourist contacts in the Taiwan Strait have been highlighted, the influence of tourist interaction on the establishment of peace and political stability in the region as well as the integration of China and Taiwan into a single tourist area have been explored.

The main stages of the transformation of the foreign policy component of the tourism policy of China and Taiwan are traced. It is argued that China's tourism policy during the last ten years (2008-2018) has been accompanied by the active use of tourist flows as an instrument of economic, cultural and political integration of Taiwan. This was made possible by establishing direct transport links, visa liberalization, and the possibility of individual tourist trips to Taiwan. Such an activity led to the politicization of economic and tourism cooperation with China in Taiwan society, influenced the electoral process that became implicit in the «Sunflower Movement» in 2014. Freedom of travel for Chinese tourists to Taiwan has become a revolutionary transformation not only in the tourism industry on the

¹ Кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри туристичного бізнесу та країнознавства, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна. E-mail: parfinenko@karazin.ua; <https://orcid.org/0000-0000-0001-5951-0230>.

island, but also a symbol of the transformation of relations between the two shores of the Taiwan Strait.

It is concluded that China's tourism policy to create a spatial mobility regime with Taiwan is oriented towards the use of tourism as a global actor of economic and cultural integration, as well as foreign economic and political pressure.

Key words: «divided nations», Taiwan-China relations, tourism, tourism policy.

Постановка проблеми. Китай та Тайвань належать до розколотих націй (divided nations), кожна з яких сформувала різні суспільно-політичні та економічні моделі розвитку. Вже протягом семидесяти років офіційний Пекін не визнає уряду Тайваню, а офіційний Тайбей не визнає себе провінцією Китайської народної республіки (далі – КНР). Розкол колись єдиної нації, зі спільною історією, культурою, мовою, був зумовлений наслідками тривалої громадянської війни між партією Гоміндан та китайськими комуністами. Внаслідок перемоги Компартії у 1949 р., армія Гоміндану та її прихильники змушені були перебратися на о. Тайвань, що розташований у 180 км. від південно-східного узбережжя материкового Китаю. У такий спосіб Китай було розділено на дві незалежні частини, кожна з яких вважала себе законним представником усієї країни. Пошук шляхів вирішення «тайванського питання» з 1949 р. зазнав докорінної еволюції: від військових методів, ультиматумів та погроз – до політичних, дипломатичних та неоліберальних за своїм змістом економічних підходів, які яскраво проявилися в китайсько-тайванських відносинах протягом останнього десятиліття.

Глобальна трансформація світової політичної системи, яка відбулася по закінченні «холодної війни», розширила коло акторів міжнародної взаємодії, посиливши вплив транснаціональних корпорацій, банків, неурядових організацій та ін. У тому числі активізувалася участь приватного сектору в миробудівництві та наукове вивчення даних процесів. І хоча роль бізнесу як посередника миру нині отримала належне визнання, аналіз безпосередньої участі туристичного сектору в цьому процесі потребує додаткового вивчення. Це зумовлює необхідність дослідження складних відносин між туризмом та конфліктом у Тайванській протоці з урахуванням методологічних підходів міжнародно-політичної науки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Історіографія «тайванського питання» налічує не одну сотню радянських, українських та зарубіжних наукових публікацій. Значна кількість праць так або інакше зачіпають «тайванське питання» на тлі вивчення американо-китайських відносин. «Тайванська проблема» порушується й в контексті геополітичної ситуації в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та в інших дослідницьких ракурсах. Серед останніх українських досліджень, присвячених зазначеній проблемі, варто назвати ґрунтовні дисертаційні та монографічні дослідження Білака П.П., Тарана М.А., Шергіна С.О., Шевчука О.В., Федоренка С.М. та ін. Загальним лейтмотивом більшості праць, присвячених «тайванському питанню», стало логічне прагнення пов'язати його із регіональною та глобальною системою міжнародних відносин, з проблемами міжнародної безпеки, з геополітичними інтересами ключових акторів в даному регіоні.

Вивчення взаємозв'язку між туризмом та конфліктами, розкриття потенціалу туризму в міжнародному взаєморозумінні та співробітництві сформувалося в науковій літературі з кінця 1980-х рр. Щодо ролі туризму у вирішенні міжнародно-політичних конфліктів, то переважна більшість авторів стверджують про конструктивну роль туризму у сприянні миру між розділеними або ворогуючими країнами. Такого роду висновки спираються на приклади подолання політичних та ідеологічних бар'єрів завдяки реалізації туристичних проєктів та комунікацій у різних регіонах світу. Фактор туристичних контактів у китайсько-тайванських стосунках також неодноразово привертая увагу здебільшого китайських дослідників. Серед них слід виокремити публікації: Чао С. (Chao C.)², Чень С. (Chen C.)³, Кларк С. (Кларк К.)⁴, Гуоа І. (Guoa Y.)⁵, Ю.Л.

² Chao, C. (2003). Will Economic Integration Between Mainland China and Taiwan Lead to a Congenial Political Culture? *Asian Survey*, 43(2), pp. 280–304.

³ Chen, C.C., Lai, Y.H., Petrick, J.F. (2016). Tourism between divided nations: An examination of stereotyping on destination image. *Tourism Management*, 55, pp. 25–36.

⁴ Clark, C. (2008). The statehood of Taiwan: A strange case of domestic strength and international challenge. In: *The «One China» Dilemma*, P. C. Y. Chow (ed.), New York: Palgrave Macmillan.

(Yu L.)⁶, Жанг Г. (Zhang, G.)⁷ та ін. Не зважаючи на це, швидка еволюція режимів просторової мобільності між Китаєм та Тайванем потребують всебічного вивчення даних процесів з урахуванням їхнього економічного, культурного та політичного впливу та трансформацію китайсько-тайванської взаємодії.

Метою пропонованої статті є визначення ролі та місця туризму у взаємодії розколотих націй, зокрема, у трансформації Китайсько-Тайванських відносин. В центрі уваги – еволюція туристичних комунікацій між двома протилежними і, водночас, пов'язаними політичними системами, а також аналіз політичних процесів, які передували розвитку туризму та наслідки туристичної взаємодії для подальшої деескалації напруги, утвердження миру та політичної стабільності.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Тайванське питання» належить до числа найактуальніших проблем світової політики, глобальної та регіональної безпеки, впливає на геополітичну розстановку сил у Східній Азії та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Міжнародно-правовий статус Тайваню залишається доволі специфічним. Зовнішньополітична стратегія офіційного Пекіну, який дотримується «політики одного Китаю», виключає можливість встановлення дипломатичних відносин з іншою державою при наявності у неї офіційних відносин з Тайванем. Відповідна позиція Китаю була прийнята США та іншими провідними країнами світу. Політики «одного Китаю» послідовно дотримується й Україна. Через тиск Пекіну на уряди інших країн, дипломатична підтримка Китайської республіки (Тайвань) на початку 2019 р. скоротилася до 17 держав – членів ООН⁸. Втім, економічні та гуманітарні зв'язки Тайвань підтримує з більшістю країн через свої представництва.

Для КНР вирішення «Тайванського питання» має важливе внутрішньополітичне та зовнішньополітичне значення. Розколоти країни негативно впливає на міжнародний імідж китайської влади, а визнання незалежності Тайваню може стати детонатором для активізації сепаратистських рухів етнічних груп, що компактно мешкають в Китаї. Об'єднання країни дозволить поставити остаточну крапку в громадянській війні та уникнути втручання США, які від початку конфлікту взяли на себе роль арбітра у даному питанні. Тайвань має й важливе геополітичне значення в американській політиці стримування Китаю як стратегічного конкурента США в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.

З часу встановлення на Тайвані влади Гоміндану, у відносинах двох сторін та режимах просторової мобільності між ними можна виокремити декілька етапів. Перший етап (1949-1978 рр.) характеризувався взаємною нетерпимістю та спалахами військових конфліктів. Не зважаючи на проголошення КНР, саме тайванський уряд продовжував представляти країну в ООН аж до 1971 р., коли Китай отримав офіційне визнання. Покращення стосунків спостерігається після смерті Чан Кайші в 1975 р. та з початком проголошення Китаєм у 1978 р. «політики реформ та відкритості» для зовнішнього світу. До того часу подорожі між материком та Тайванем залишалися сильно обмеженими⁹.

Другий етап (1979-1995 рр.) супроводжувався спробами мирного врегулювання конфлікту та відновленням двосторонніх подорожей. З початку 1980-х рр. Тайбей та Пекін зосереджуються на економічному співробітництві, що сприяло частковому зближенню сторін. Політична трансформація на Тайвані від авторитарного режиму до демократії також сприяла економічному розвитку. В стосунках з Тайванем КНР дотримується принципу «одна країна – дві системи», запропонованого Ден Сяопіном. Він передбачає невід'ємність Тайваню від КНР та право на високу ступінь самоврядування як окремих адміністративний округ. У 1987 р. Тайвань частково зняв заборону на поїдки в КНР для відвідування родичів та друзів, що спричинило потік від-

⁵ Guo, Y., Kim, S., Timothy, D.J. and Wang, K-C. (2006). Tourism and reconciliation between Mainland China and Taiwan. *Tourism Management*, 27, pp. 997–1005.

⁶ Yu, L. (1997). Travel between politically divided China and Taiwan. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 2(1), 19–30.

⁷ Zhang, G. (1993). Tourism across the Taiwan Straits. *Tourism Management*, 14(3), pp. 228–231.

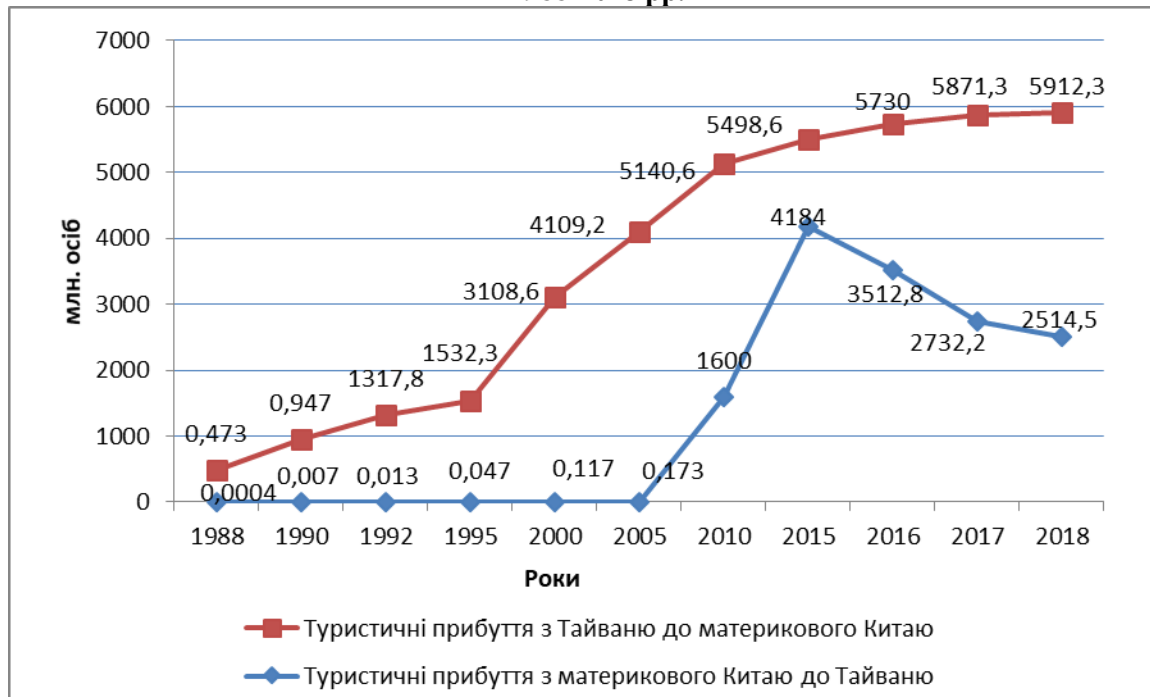
⁸ Сальвадор оголосив про розрив дипломатичних відносин з Тайванем, режим доступу: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/salvador-oholosiv-pro-rozriv-diplomaticnikh-vidnosin-z-tajvanem-2489840.html> (дата перегляду 15 березня 2019).

⁹ Guo, Y., Kim, S., Timothy, D.J. and Wang, K-C. (2006). Op. cit., P. 998.

відувань материка¹⁰. І хоча туризм в традиційному розумінні, як і ділові контакти, перебували під суворим контролем, станом на 1988 р. материковий Китай відвідало 473,7 тис. тайванців (рис. 1). У відповідь на це, Тайвань дозволив також китайським туристам відвідувати родичів на протилежному березі. Таким чином, кінець 1980-х рр. позначився двосторонніми туристичними контактами між Китаєм та Тайванем.

Рис. 1

Динаміка туристичних прибуттів між Китаєм та Тайванем, 1988-2018 рр.*

*Джерело: розроблено на основі: China statistical yearbook 2018, режим доступу: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2018/indexeh.htm> (дата перегляду 15 березня 2019)

З початком 1990-х рр. сторони підтримували відносини через неурядові організації (пекінська Асоціація за розвиток зв'язків між двома берегами Тайванського проливу та тайбейський Фонд обмінів через Тайванську протоку). Між тим прямого авіаційного сполучення, без зупинки або пересадки в Гонконзі або Макао, так і не було встановлено. Уряд Тайваню не дозволяв екскурсійних турів на острів, що унеможливило вільні подорожі з материкового Китаю. Туристичні компанії КНР так і не отримали можливості вільно продавати свої послуги на протилежному березі Тайванської протоки¹¹. Не зважаючи на такі істотні обмеження, до 1992 р. відвідання Китаю тайванцями зросло до 1,3 млн. осіб (рис. 1).

Третій етап (1995-2008 рр.). З середини 1990-х рр. офіційні контакти та переговори між сторонами були припинені. У 1995 р. Китай, невдоволений курсом тайванського лідера Лі Денхуея на суверенний статус острова, його візитом до США, перервав відносини з Тайванем. Конфлікт загострився у зв'язку з обранням Лі Денхуея на президентську посаду за результатами перших в історії Тайваню виборів на основі загального виборчого права у 1996 р. Ескалація політичного конфлікту між Китаєм та Тайванем у 1995-1996 рр., як і невдоволення політикою наступного глави Тайваню – Чень Шуйбяня (2000-2008 рр.), практично не відобразилися на сталому рості туристичних обмінів між сторонами (рис. 1). Торгівельні відносини продовжували стрімко розвиватися. Так, приміром у 2002 р. Китай став найбільшим торговельним партнером Тайваню, обігнавши за цим показником США. На материкову частину Китаю припадало 23% тайванського експорту. Після вступу у 2001 р. Китаю та Тайваню до ВТО, обсяг двосторонньої торгівлі

¹⁰ Chen, C.C., Lai, Y.H., Petrick, J.F. (2016). Op. cit., P. 28.

¹¹ Ibid.

швидко подвоївся з 29,96 млрд. в 2001 р. до 60 млрд. у 2004 р.¹². Міцними залишалися й культурні зв'язки. З 1990-х рр. на Тайвані транслювалися популярні телеканали та фільми материкового Китаю. Однак, найбільшою об'єднуючою темою стали культурні та паломницькі подорожі, особливо на основі спільного традиційного народного культу золотої Богині-матері. Тільки на Тайвані нараховується понад 800 храмів Богині-матері¹³. І все ж туризм між обома берегами протоки не отримав повноцінного розвитку на бізнесових засадах, здійснювався тільки через треті сторони (Гонконг, Макао та ін.).

Наступний, четвертий етап китайсько-тайванських відносин, припадає на 2008-2015 рр. Він супроводжувався торгівельно-економічною та туристичною експансією Китаю. Потепління у відносинах між Пекіном та Тайбеєм стало можливим значною мірою завдяки обранню у 2008 р. нового очільника Тайваню від партії Гоміндан – Ма Інцзю, який прийшов до влади під гаслами поглиблення економічних стосунків з материковим Китаєм. З самого початку він зробив ставку на розвиток торгівлі та туризму. Так, вже у 2008 р. було відновлено пряме транспортне сполучення у Тайванській протоці, досягнуто домовленостей щодо відвідання Тайваню туристичними групами. У 2011 р. влада домовилася про здійснення туристичних подорожей в певні райони Тайваню індивідуальними туристами¹⁴. Вже до 2015 р. кількість щорічних авіарейсів між КНР та Тайванем сягнула 900 вильотів¹⁵. Прагнучи здобути політичні та економічні вигоди, адміністрація Ма Інцзю погодилася на домагання КНР лібералізувати паспортно-візові формальності для в'їзду/виїзду китайських туристів за зразком Гонконгу та Макао. Очевидно, що наявність візових обмежень формально підкреслювала статус Тайваню як незалежної країни. До 2015 р. кількість туристичних прибуттів на Тайвань з материкового Китаю сягнула позначки у 3,4 млн. осіб¹⁶, що представлялося як свідчення успішної політики. За сім років активної взаємодії сторони підписали 23 угоди, збільшили товарообіг до 170 млрд. дол. США, суттєво збільшили спільний обсяг туристичних потоків (понад 8 млн.) та обмін студентами (понад 40 тис.)¹⁷.

І все ж політика Ма Інцзю стосовно Китаю обернулася рішучою критикою в суспільстві. Починаючи з 2012 р. на Тайвані розгорнувся активний студентський рух, який увінчався «революцією соняшників» («Sunflower Revolution») у березні 2014 р., коли сотні студентів на знак протесту проти угоди про вільну торгівлю послугами з материковим Китаєм утримували будівлю законодавчого зібрання в Тайбеї. Виступи студентів були підтримані майже півмільйонною демонстрацією громадян, які пройшлися вулицями Тайбею проти «продажу Тайваню» Китаю¹⁸. Не підтримана більшістю населення угода передбачала відкриття для вільних інвестицій тайванських та китайських компаній десятків секторів сфери послуг, у тому числі, туризму та готельного бізнесу¹⁹. Не зважаючи на те, що акції протесту не зірвали історичну зустріч президента Тайваню – Ма Інцзю та голови КНР – Сі Цзіньпіна, яка відбулася в Сінгапурі у 2015 р., під час зустрічі лідери не підписали жодної угоди²⁰.

Безумовно, реальною проблемою, яка спричинила «рух соняшників», було збереження суверенітету Тайваню. Водночас, як влучно зауважує дослідник Тайваню Марк Харрісон, не зважаючи на те, що стосунки з материком стали основним символом протестів, «рух соняшників» не був «ані суто антикитайським, ані суто антикапіталістичними». Скоріше за все, він став реакцією на те, як нинішній міжнародний порядок «трансформується новими потоками світового

¹² Литвинова Ю. Г. (2007). «Новое в экономических отношениях между КНР и Тайванем». Общество и государство в Китае, Материалы XXXLII науч. конф. к 100-летию со дня рожд. Л.И.Думана, М., С. 306.

¹³ Guo, Y., Kim, S., Timothy, D.J. and Wang, K-C. (2006). Op. cit., P. 1001-1002.

¹⁴ Гражданам Китая разрешат ездить на Тайвань поодиночке, режим доступа: <https://pravo.ru/interpravo/news/view/53107/> (дата перегляду 15 березня 2019).

¹⁵ Бутирська Н. (2018). Острів Тайвань: між залежністю і незалежністю. *Дзеркало тижня*, 28, 20 липня.

¹⁶ Рекордное количество туристов из КНР посетило Тайвань в 2015 году, режим доступа: <https://regnum.ru/news/society/2065080.html> (дата перегляду 15 березня 2019).

¹⁷ Лоссовський І. (2015). Про що домовилися лідери КНР і Тайваню? *День*, 9 листопада.

¹⁸ Bleux A. (2014). À Taïwan, la révolution des tournesols dit non à Pékin. *Le Figaro*, 31 Mars, *Mode d'accès*: <http://www.lefigaro.fr/international/2014/03/31/01003-20140331ARTFIG00426--taiwan-la-revolution-des-tournesols-dit-non-a-pekin.php> (Date de visionnement 15 Mars 2019).

¹⁹ Там само.

²⁰ Лоссовський І. (2015). Вказ. пр.

капіталу, новими інформаційними технологіями та ростом Китаю»²¹. Так або інакше, але «рух соняшників» підірвав авторитет уряду Гоміндану і привів до перемоги Демократичної прогресивної партії на місцевих та президентських виборах, що загальмувало зближення з Китаєм.

Свобода туристичних поїздок для китайських туристів на Тайвань (нехай навіть кількісно та просторово обмежених) стала революційним перетворенням не тільки в туристичній індустрії на острові, а й символом мирної трансформації стосунків між двома берегами Тайванської протоки. Водночас, докорінна лібералізація режиму мобільності, як це яскраво видно на рис. 1., стала, вочевидь, одним з чинників народних протестів проти відповідної політики. Десятки років атмосфери ворожості та недовіри, що старанно культивувалася сторонами протягом багатьох десятиліть, виступили суттєвою перепоною для культурної перцепції колись єдиного народу. Попередження про можливий «культурний шок» від китайських туристів²², нагнітання підозри, стали підґрунтям для того, щоби побачити в китайських громадянах «замаскованих під туристів» шпигунів, які приїждять для встановлення військових секретів та проникнення в тайванське суспільство²³. На масове невдоволення від появи та поведінки китайських туристів звертає увагу газета «Taipei Times», наводячи приклади обурення з соціальних мереж такого порядку: «вони [китайці] створюють свій власний ринок – вони управляють власними авіакомпаніями, вони винаймають свої власні автобуси, їдять і мешкають у власних готелях – але вони використовують нашу землю та наші пейзажі, щоби заробляти гроші. Наші живописні місця, такі як Sun Moon Lake та Kenting (національний парк – прим. П. А.), відтепер заповнені китайською мовою. Ми залишилися з їх сміттям. Пропуск китайський туристів в країну коштує більше, ніж ми отримуємо»²⁴.

Значний вплив туристів з материкового Китаю та репрезентований в туристичному дискурсі «образ Іншого» позначився й на подальшому посиленні тайванської ідентичності. Так, якщо у 2008 р. частка опитуваних, які називали себе тайванцями або «тайванцями та китайцями» була паритетною: 43,7% та 44,7% відповідно, то вже у 2014 р. – під час «руху соняшників», частка «тайванців» (60,6%) була вдвічі більше тих, хто ідентифікував себе як «тайванці та китайці» (32,5%)²⁵.

П'ятий етап у відносинах між Пекіном та Тайбеєм можна виокремити з обранням у 2016 р на посаду глави держави Цай Інвень. Нова адміністрація, сформована Демократичною прогресивною партією, яка традиційно виступає за незалежність острова, переглянула двосторонні відносини з Китаєм. Індивідуальні подорожі до Тайваню було заборонено, поїздки на острів з 2016 р. стали можливі тільки у складі заздалегідь затверджених туристичних груп. Не зважаючи на політичні протиріччя, Китай продовжує посилювати економічні зв'язки з Тайванем. Обсяг спільного товарообігу склав у 2017 р. 181,76 млрд. дол. США, Китай залишається найбільшим торговельним партнером острова, куди спрямовується понад 30% експорту Тайваню²⁶. Однак, нинішня політика Пекіну супроводжується не тільки економічною інтеграцією, а й посиленням дипломатичної ізоляції острова, спробами використати туристичні потоки для політичного тиску. Зокрема, Пекін здійснив низку заходів, спрямованих на скорочення туристичного потоку з континенту, що вже викликало невдоволення представників туристичного сектору Тайваню. Якщо у 2015 р., коли при владі перебував уряд Гоміндану, Тайвань відвідало 4,2 млн. туристів з Китаю, то вже у 2017 р. їхня кількість скоротилася до 2,73 млн. (рис. 1)²⁷.

²¹ Harrison M. (2015). Taiwan's choice. *Asia and the Pacific policy society*, available at: <https://www.policyforum.net/taiwans-choice/> (accessed 15 March 2019).

²² Jennings R. (2008). Culture shock looms as Taiwan braces for Chinese tourists, available at: <https://uk.reuters.com/article/us-taiwan-china/culture-shock-looms-as-taiwan-braces-for-chinese-tourists-idUKT P29460020080702> (accessed 15 March 2019).

²³ Foster F. (2011). Chinese tourists go it alone in Taiwan (2011), available at: <https://www.bbc.com/news/world-radio-and-tv-15173456> (accessed 15 March 2019).

²⁴ Chinese tourists shock swimmers (2014). *Taipei Times*, 9 April.

²⁵ Smith G. (2015). Taiwan's Sunflower Revolution: One Year Later. *Foreign Policy In Focus*, 7 May.

²⁶ Бутирська Н. (2018). Вказ. пр.

²⁷ Pei M. (2019). China's Perilous Taiwan Policy. *Project Syndicate*, January 11, available at: <https://www.project-syndicate.org/commentary/china-taiwan-policy-conflict-with-america-by-minxin-pei-2019-01> (accessed 15 March 2017).

Безумовно, китайський туризм далеко не єдиний чинник електоральної боротьби на острові та трансформації китайсько-тайванських стосунків. Нинішній стан загострення геополітичного суперництва між США та КНР схиляє Вашингтон до надання військової та політичної підтримки Тайваню, що викликає роздратування Китаю. Це позначається на ескалації китайсько-тайванських відносин. Заяви, які були зроблені на початку 2019 р. лідерами з обох берегів Тайванської протоки свідчать про те, що для Тайбея будь-яке покращення стосунків з Китаєм буде означати втрату суверенітету, тоді як Пекін наголошує на необхідності об'єднання на основі принципу «одна країна, дві системи», попереджує про недопущення незалежності Тайваню, що може стати «справжньою катастрофою»²⁸.

Між тим, відносини Тайваню з Китаєм, у тому числі навколо режимів мобільності, продовжують експлуатуватися у передвиборчій боротьбі на острові. Партія Гоміндан, яка отримала перемогу на місцевих виборах у листопаді 2018 р., в очікуванні реваншу заявляє, що її представники підпишуть мирну угоду з Китаєм у разі перемоги на президентських виборах у 2020 р.²⁹. Китайська влада створює відповідне підґрунтя для популярності таких прагнень на протилежному березі Тайванської протоки. Це відбувається шляхом стимулювання програм підтримки тайванських працівників, зокрема, через надання рівного статусу з громадянами Китаю, що де-факто формує «двопаспортну діаспору» – з корінням у материковому Китаї та сталими стосунками з островом³⁰. Очевидно, що такого роду просторова мобільність дозволить сформуванню мережу транснаціональних зв'язків, перетворивши трудових трансмігрантів на самостійних акторів у подальшій китайсько-тайванській інтеграції.

Висновки. Боротьба за туристичні потоки та інші форми просторової мобільності у Тайванській протоці стала яскравим відображенням перетворення туризму на чинних зовнішньополітичного впливу. Увійшовши до електоральних практик, що опосередковано виявилось під час «руху соняшників», туризм набув не тільки економічного, а й культурного та геополітичного значення. Разом з тим, туристичні потоки відіграли подвійну роль в політичній взаємодії навколо тайванського питання. Сприяючи, з одного боку, інтеграції розділеної китайської нації, туризм на початковому етапі вільних туристичних контактів не сприяв культурній перцепції громадян, викликав страхи, підозру та недовіру, став чинником тайванської консолідації через усвідомлення «образу Іншого». З іншого боку, поява туризму в публічному політичному дискурсі свідчить про певний успіх використання туристичних контактів як простору економічної та культурної взаємодії. Це виявляється також у досвіді двосторонньої співробітництва в туризмі на рівні державних інститутів протягом 2008-2015 рр. З досягненням лібералізації візового режиму туристичні комунікації де-факто відбувалися у межах єдиного туристичного простору. Слід також визнати, що на нинішньому етапі китайсько-тайванської взаємодії туризм є глибоко укоріненим у неоліберальну, по суті, політику Китаю з економічної інтеграції острова в загальнокитайську економіку. Реалізована Китаєм туристична політика зі створення режиму просторової мобільності з Тайванем спрямована на використання туристичних потоків для створення єдиного економічного та культурного простору, а також зовнішньоекономічного тиску на острові.

Список джерел

1. Бутирська Н. (2018). Острів Тайвань: між залежністю і незалежністю, *Дзеркало тижня*. 28, 20 липня.
2. Гражданам Китая разрешат ездить на Тайвань поодиночке, режим доступа: <https://pravo.ru/interpravo/news/view/53107/> (дата перегляду 15 березня 2019).
3. Литвинова Ю. Г. (2007). «Новое в экономических отношениях между КНР и Тайванем». *Общество и государство в Китае*, Материалы XXXLII науч. конф. к 100-летию со дня рожд. Л.И.Думана, М., С. 306.

²⁸ Президент Тайваню попросила міжнародної допомоги через погрози Китаю (2019), режим доступу: <https://informator.news/prezydent-tayvaniu-poprosyla-mizhnarodnoi-dopomohy-cherez-pohrozy-kytaiu/> (дата перегляду 15 березня 2019).

²⁹ Шпунт А. (2019). Мягкая сила Китая укладывает Тайвань на лопатки?, режим доступа: // <https://regnum.ru/news/2587444.html> (дата перегляду 15 березня 2019).

³⁰ Шпунт А. (2019). Председатель Си стучится в сердца китайцев Тайваня, режим доступа: // <https://regnum.ru/news/2581901.html> (дата перегляду 15 березня 2019).

4. Лоссовський І. (2015). Про що домовилися лідери КНР і Тайваню? *День*, 9 листопада.
5. Президент Тайваню попросила міжнародної допомоги через погрози Китаю (2019), режим доступу: <https://informato.rnews/prezydent-tayvaniu-poprosyla-mizhnarodnoi-dopomohy-cherez-pohrozy-kytaiu/> (дата перегляду 15 березня 2019).
6. Рекордное количество туристов из КНР посетило Тайвань в 2015 году, режим доступу: <https://regnum.ru/news/society/2065080.html> (дата перегляду 15 березня 2019).
7. Шпунт А. (2019). Мягкая сила Китая укладывает Тайвань на лопатки?, режим доступу: // <https://regnum.ru/news/2587444.html> (дата перегляду 15 березня 2019).
8. Шпунт А. (2019). Председатель Си стучится в сердца китайцев Тайваня, режим доступу: // <https://regnum.ru/news/2581901.html> (дата перегляду 15 березня 2019).
9. Bleux A. (2014). À Taïwan, la révolution des tournesols dit non à Pékin. *Le Figaro*, 31 Mars, *Mode d'accès*: <http://www.lefigaro.fr/international/2014/03/31/01003-20140331ARTFIG00426--taiwan-la-revolution-des-tournesols-dit-non-a-pekin.php> (Date de visionnement 15 Mars 2019).
10. Chao, C. (2003). Will Economic Integration Between Mainland China and Taiwan Lead to a Congenial Political Culture? *Asian Survey*, 43(2), pp. 280–304.
11. Chen, C.C., Lai, Y.H., Petrick, J.F. (2016). Tourism between divided nations: An examination of stereotyping on destination image. *Tourism Management*, 55, pp. 25–36.
12. Chinese tourists shock swimmers (2014). *Taipei Times*, 9 April.
13. Clark, C. (2008). The statehood of Taiwan: A strange case of domestic strength and international challenge. In: *The "One China" Dilemma*, P. C. Y. Chow (ed.), New York: Palgrave Macmillan.
14. Foster F. (2011). Chinese tourists go it alone in Taiwan (2011), available at: <https://www.bbc.com/news/world-radio-and-tv-15173456> (accessed 15 March 2019).
15. Guo, Y., Kim, S., Timothy, D.J. and Wang, K-C. (2006). Tourism and reconciliation between Mainland China and Taiwan. *Tourism Management*, 27, pp. 997–1005.
16. Harrison M. (2015). Taiwan's choice. *Asia and the Pacific policy society*, available at: <https://www.policyforum.net/taiwans-choice/> (accessed 15 March 2019).
17. Jennings R. (2008). Culture shock looms as Taiwan braces for Chinese tourists, available at: <https://uk.reuters.com/article/us-taiwan-china/culture-shock-looms-as-taiwan-braces-for-chinese-tourists-idUKTP29460020080702> (accessed 15 March 2019).
18. Pei M. (2019). China's Perilous Taiwan Policy. *Project Syndicate*, January 11, available at: <https://www.project-syndicate.org/commentary/china-taiwan-policy-conflict-with-america-by-minxin-pei-2019-01> (accessed 15 March 2017).
19. Smith G. (2015). Taiwan's Sunflower Revolution: One Year Later. *Foreign Policy In Focus*, 7 May.
20. Yu, L. (1997). Travel between politically divided China and Taiwan. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 2(1), pp. 19–30.
21. Zhang, G. (1993). Tourism across the Taiwan Straits. *Tourism Management*, 14(3), pp. 228–231.

References

1. Butirska N. (2018). Ostriv Tayvan: mizh zalezhnisty i nezalezhnisty, *Dzerkalo tizhnya*, 28, 20 lipnya.
2. Grazhdanam Kitaya razreshat ezdit na Tayvan poodinochke, rezhim dostupa: <https://pravo.ru/interpravo/news/view/53107/> (data pereglyadu 15 bereznya 2019).
3. Litvinova Yu. G. (2007). "Novoe v ekonomicheskikh otnosheniyah mezhdru KNR i Tayvanem». *Obschestvo i gosudarstvo v Kitae*, Materialy XXXLII nauch. konf. k 100-letiyu so dnya rozhd. L.I.Dumana, M., S. 306.
4. Lossovskiy I. (2015). Pro scho domovilisy Ilderi KNR I Tayvanyu? Den, 9 listopada.
5. Prezident Tayvanyu poprosila mlzhnarodnoyi dopomogi cherez pogrozi Kitayu (2019), rezhim dostupu: <https://informato.rnews/prezydent-tayvaniu-poprosyla-mizhnarodnoi-dopomohy-cherez-pohrozy-kytaiu/> (data pereglyadu 15 bereznya 2019).
6. Rekordnoe kolichestvo turistov iz KNR posetilo Tayvan v 2015 godu, rezhim dostupu: <https://regnum.ru/news/society/2065080.html> (data pereglyadu 15 bereznya 2019).

7. Shpunt A. (2019). Myagkaya sila Kitaya ukladyivaet Tayvan na lopatki?, rezhim dostupa: // <https://regnum.ru/news/2587444.html> (data pereglyadu 15 bereznya 2019).
8. Shpunt A. (2019). Predsedatel Si stuchitsya v serdtsa kitaytsev Tayvanya, rezhim dostupa: // <https://regnum.ru/news/2581901.html> (data pereglyadu 15 bereznya 2019).
9. Bleux A. (2014). À Taïwan, la révolution des tournesols dit non à Pékin. *Le Figaro*, 31 Mars, *Mode d'accès*: <http://www.lefigaro.fr/international/2014/03/31/01003-20140331ARTFIG00426--taiwan-la-revolution-des-tournesols-dit-non-a-pekin.php> (*Date de visionnement 15 Mars 2019*).
10. Chao, C. (2003). Will Economic Integration Between Mainland China and Taiwan Lead to a Congenial Political Culture? *Asian Survey*, 43(2), pp. 280–304.
11. Chen, C.C., Lai, Y.H., Petrick, J.F. (2016). Tourism between divided nations: An examination of stereotyping on destination image. *Tourism Management*, 55, pp. 25–36.
12. Chinese tourists shock swimmers (2014). *Taipei Times*, 9 April.
13. Clark, C. (2008). The statehood of Taiwan: A strange case of domestic strength and international challenge. In: *The "One China" Dilemma*, P. C. Y. Chow (ed.), New York: Palgrave Macmillan.
14. Foster F. (2011). Chinese tourists go it alone in Taiwan (2011), available at: <https://www.bbc.com/news/world-radio-and-tv-15173456> (accessed 15 March 2019).
15. Guo, Y., Kim, S., Timothy, D.J. and Wang, K-C. (2006). Tourism and reconciliation between Mainland China and Taiwan. *Tourism Management*, 27, pp. 997–1005.
16. Harrison M. (2015). Taiwan's choice. *Asia and the Pacific policy society*, available at: <https://www.policyforum.net/taiwans-choice/> (accessed 15 March 2019).
17. Jennings R. (2008). Culture shock looms as Taiwan braces for Chinese tourists, available at: <https://uk.reuters.com/article/us-taiwan-china/culture-shock-looms-as-taiwan-braces-for-chinese-tourists-idUKTP29460020080702> (accessed 15 March 2019).
18. Pei M. (2019). China's Perilous Taiwan Policy. *Project Syndicate*, January 11, available at: <https://www.project-syndicate.org/commentary/china-taiwan-policy-conflict-with-america-by-minxin-pei-2019-01> (accessed 15 March 2017).
19. Smith G. (2015). Taiwan's Sunflower Revolution: One Year Later. *Foreign Policy In Focus*, 7 May.
20. Yu, L. (1997). Travel between politically divided China and Taiwan. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 2(1), pp. 19–30.
21. Zhang, G. (1993). Tourism across the Taiwan Straits. *Tourism Management*, 14(3), pp. 228–231.